

งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทยและเวียดนาม :
การสำรวจเบื้องต้น*

Study of Vietnamese Workers in Thailand and Vietnam:
Preliminary Survey

ธนนันท์ บูนวรรณา

Thananan Boonwanna

นักวิจัยศูนย์วิจัยพลวัตรสังคมลุ่มน้ำโขง

Researcher Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

บทคัดย่อ

บทความนี้ นำเสนอผลการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทยและเวียดนาม ด้วยวิธีการการรวบรวมผลงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ หนังสือ ในประเทศไทยและประเทศเวียดนาม ในช่วงทศวรรษ 1990 – ปี ค.ศ. 2020 จากเอกสารฝั่งไทยและเอกสารฝั่งเวียดนาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มและวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผลงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามมีทั้งหมด 21 รายการ เป็นผลงานของนักวิชาการชาวไทยจำนวน 9 รายการ ประเด็นหลักที่ศึกษา ได้แก่ แรงงานเวียดนามในภาคอีสาน (อุบลราชธานี/ขอนแก่น/

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “นโยบายของรัฐเวียดนามที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานเวียดนามมายังไทย ทศวรรษ 1990 - ค.ศ. 2018” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประเด็นทุนอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

อุดรธานี) แรงงานเวียดนามในกรุงเทพมหานคร และการส่งออกแรงงาน จะเห็นว่า นักวิชาการไทยที่ศึกษาประเด็นแรงงานข้ามชาติเวียดนามคือกลุ่มนักวิชาการด้านเวียดนามศึกษา เช่น วัชรวิ คำศรี, ศิลปกิจ ตี๋ขันติกุล และธัญญาทิพย์ ศรีพนา เป็นต้น ในประเทศเวียดนามพบจำนวน 12 รายการ ประเด็นหลักที่ศึกษาได้แก่ รัฐบาลกับการจัดการเรื่องแรงงานส่งออกเวียดนาม และการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศ (เอเชีย ตะวันออกกลางและยุโรป อาเซียนและตลาดโลก) ส่วนมากเป็นผลงานวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ ยังไม่พบงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยเฉพาะประเทศไทย

คำสำคัญ : สถานภาพความรู้, แรงงานเวียดนาม, การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ, การสำรวจเบื้องต้น

Abstract

This article is a preliminary survey of the Vietnamese workers in Thailand and Vietnam. The data encompass theses, dissertations, articles and books collected in Thailand and Vietnam from 1990s-2020. Thai and Vietnamese documents are then examined, i.e. they are classified, organized and analysed. The research result indicates that there are twenty-one studies about Vietnamese workers, nine of which were written by Thai academics. Those researches mainly examined Vietnamese workers in the Northeast (Ubon Ratchathani / KhonKaen / Udon Thani), Vietnamese labourers in Bangkok, and exportation of labour. It is found that those Thai scholars who studied Vietnamese migrant workers were those who came from Vietnamese experts such as Watcharee Sriksam, Silapakit Teekantikun and Thanyathip Sripana. For the Vietnamese counterparts, there are twelve studies and the main topics were the state and its management of Vietnamese labour export and the exportation of Vietnamese labour to foreign markets (Asia, Middle East, Europe, ASEAN, etc.). Most of them were from economic perspectives, while the research in ASEAN market was not found especially Thailand.

Keywords: Knowledge status, Vietnamese workers, Labor mobility, Preliminary Survey

บทนำ

สถานการณ์ภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็น ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจตลอดจนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างประเทศจนนำไปสู่การเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดน (Human Mobility) ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว นักลงทุน นักศึกษารวมกลุ่มแรงงาน โดยเฉพาะเมื่อภาคเศรษฐกิจเกิดการขยายตัวของทุนนิยมอย่างกว้างขวางและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างการผลิต ทำให้ประชาชนคนธรรมดาได้เข้าไปอยู่ในโครงสร้างการผลิตจนนำไปสู่การเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามประเทศ (ธัญญาทิพย์ ศรีพนาและณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, 2558) ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่จะพบเห็นแรงงานเมียนมา แรงงานลาว แรงงานกัมพูชาตลอดจนแรงงานเวียดนามเคลื่อนย้ายมาทำงานนอกประเทศ โดยเฉพาะไทย ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้กลายมาเป็นกระแสของการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานในมิติต่าง ๆ ซึ่งมาพร้อมกับบริบทการเมืองและเศรษฐกิจโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไป

ในอดีตมีงานศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในประเทศไทยจำนวนไม่มากนัก เมื่อพูดถึงการเดินทางออกนอกประเทศ ณ ขณะนั้นก็มาจากเหตุผลทางการเมืองและศาสนาเป็นหลัก ในช่วงอาณานิคมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสมีนโยบายผลักดันให้ชาวเวียดนามเข้าไปทำมาหากินในดินแดนรัฐอารักขาอื่นโดยเฉพาะในประเทศลาว จนชาวเวียดนามได้กลายเป็นชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์เหนือกว่าคนลาวซึ่งเป็นชนพื้นเมืองก่อให้เกิดชาวเวียดนามจำนวนมากอพยพมาอยู่ในดินแดนลาวและลงหลักปักฐานแต่งงานกับชนพื้นเมืองลาวในดินแดนประเทศลาว ต่อมาการอพยพข้ามเขตแดนของผู้คนชาวเวียดนามเกิดขึ้นระลอกใหญ่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อฝรั่งเศสต้องการกลับมาปกครองชาวอินโดจีนตามเดิมส่งผลให้มีผู้ต่อต้านชาวอินโดจีนโดยเฉพาะชาวเวียดนามกลุ่มใหม่หลังไหลออกนอกประเทศจำนวนหลายหมื่นคนโดยส่วนใหญ่เข้ามาในไทยคนกลุ่มนี้คือกลุ่มคนที่กลายเป็นชนชั้นนายทุน นักธุรกิจ พ่อค้า แม่ค้า และผู้ประกอบการสำคัญ ๆ ในดินแดนไทยส่วนหนึ่งผันตัวเองมาเป็นแรงงานในไทย การออกนอกประเทศของชาวเวียดนามครั้งใหญ่มากอีกครั้งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1975 คนกลุ่มนี้ภายหลังเป็นที่รับรู้ในชื่อ “เหวียดเกี้ยว” (Việt Kiều) หรือชาวเวียดนามที่อยู่นอกประเทศ

ชาวเวียดนามระลอกนี้ส่วนน้อยเดินทางข้ามมาประเทศไทยแต่พวกเขาตัดสินใจย้ายไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ทว่าชาวเวียดนามที่ยังคงอยู่ในประเทศได้พยายามปรับตัวเพื่อเข้ากับระบบใหม่ หลายครอบครัวต้องดิ้นรนต่อสู้หาอยู่หากินต่อไป ส่วนอีกหลายล้านคนเผชิญกับชะตากรรมใหม่ โดยเฉพาะปัญหาการว่างงาน

สถานการณ์การว่างงานหรือการไม่มีงานทำก่อให้เกิดการขาดรายได้ของประชาชนชาวเวียดนามภายหลังการรวมชาตินับเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข การส่งออกแรงงานจึงกลายเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐเวียดนามในเวลาต่อมา “การส่งออกแรงงาน” ในภาษาเวียดนาม ใช้คำว่า “ส่งออกแรงงาน” (Xuất khẩu lao động) ในทัศนะของพรรคและรัฐบาลเวียดนามมองว่าเป็นนโยบายสำคัญของประเทศ เพราะเป็นยุทธศาสตร์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการมีงานทำ เป็นการเพิ่มรายได้ ที่สำคัญคือ เป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวเวียดนามให้ดีขึ้น เหนืออื่นใดยังเป็นการนำมาซึ่งเงินรายได้เข้าประเทศ ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับอีกนานาประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและนอกภูมิภาคด้วย (Bui Thu Thuy, 2014) โดยในช่วงก่อนสงครามเย็นเวียดนามมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศค่ายสังคมนิยมเก่า พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและรัฐบาลเวียดนามจึงให้ความสำคัญกับการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังสหภาพโซเวียตและบรรดาประเทศในยุโรปตะวันออก แต่หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย รัฐบาลเวียดนามได้ปรับนโยบายส่งแรงงานเวียดนามออกนอกค่ายประเทศสังคมนิยมมากขึ้น หลังสงครามเย็นยุติลง การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต้นทางไปยังประเทศปลายทางจึงกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศปลายทางเนื่องจากการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามประเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมส่วนบุคคล ตลอดจนการปะทะประสานระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างเข้มข้น (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, 2558)

บทความนี้จึงมุ่งที่จะรวบรวมและวิเคราะห์ผลงานการศึกษาเกี่ยวกับ “แรงงานเวียดนามในประเทศไทยและในประเทศเวียดนาม” โดยใช้สืบค้นคำว่า “แรงงานเวียดนาม” ในเอกสารประเภท บทความวิทยานิพนธ์ หนังสือและงานวิจัยทั้งที่เป็นเอกสาร

ภาษาไทยในประเทศไทยและเอกสารภาษาเวียดนามในประเทศไทยเวียดนาม ในช่วงทศวรรษ 1990 จนถึงปี ค.ศ. 2020 เพื่อนำเสนอสถานการณ์ภาพการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในสองประเทศ ประโยชน์ที่ได้จะช่วยให้มองเห็นประเด็นของงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามของฝั่งไทยและเวียดนาม มองเห็นช่องว่างในการทำวิจัยเพื่อไม่ทำวิจัยซ้ำซ้อน หรือประเด็นใดควรจะนำมาศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในทางวิชาการต่อไป

ภาพรวมบริบทแรงงานเวียดนามและการย้ายถิ่นของแรงงานเวียดนาม

เวียดนามเป็นประเทศที่มีการส่งออกแรงงานไปยังต่างประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยในช่วงทศวรรษ 1980 เน้นส่งออกแรงงานไปยังประเทศในยุโรปตะวันออกและสหภาพโซเวียต ซึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1980-1990 เวียดนามได้ส่งแรงงานไปยังประเทศดังกล่าวเป็นจำนวน 300,000 คนจากนั้นก็ค่อยลดปริมาณลง (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2556 : 181) ในช่วงทศวรรษ 1990 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน หมายถึงช่วงหลังเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในสหภาพโซเวียตและในยุโรปตะวันออก เวียดนามได้ขยายฐานตลาดแรงงานเวียดนามไปยังหลายประเทศมากขึ้น เช่น ในเอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันออกกลาง ยุโรป สหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยหลังจากปี ค.ศ. 2010 เวียดนามส่งออกแรงงานไปมากกว่า 40 ประเทศทั่วโลก ส่วนประเทศที่รับแรงงานเวียดนามมากที่สุดคือไต้หวัน เกาหลี และมาเลเซีย อย่างไรก็ตามการส่งออกแรงงานนับเป็นนโยบายภายใต้ยุทธศาสตร์และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศเวียดนามเพื่อลดปัญหาการว่างงาน แก้ไขปัญหาความอดอยาก ยากจนและเพิ่มรายได้ หากพิจารณาในระดับภูมิภาคอาเซียน (ASEAN) ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายปลายทางของแรงงานข้ามชาติครั้งที่ต้องการมาทำมาหากิน อันเนื่องมาจากปัจจัยดึงดูดของการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและความเจริญต่าง ๆ แต่ทว่าไทยยังต้องพึ่งแรงงานทักษะต่ำซึ่งมีค่าจ้างราคาถูก ขณะเดียวกันก็ยังคงพึ่งกลุ่มที่มีทักษะเช่นกัน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561)

ในบริบทปัจจุบัน ประเทศไทยอนุญาตให้เฉพาะแรงงาน 3 สัญชาติเข้ามาทำงานในไทย ได้แก่ ลาว กัมพูชา และเมียนมา ในส่วนแรงงานเวียดนามนั้น รัฐบาลไทยกับ

รัฐบาลเวียดนามยังไม่มีข้อตกลงความร่วมมือด้านการจ้างแรงงานระหว่างกัน แต่เป็นที่น่าสนใจ คือ มีแรงงานเวียดนามเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนไม่น้อย ราว 5 หมื่นคนด้วยวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นการลักลอบเข้ามาทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต กลุ่มคนเหล่านี้มีความผิดพบ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 แต่ไม่มีความผิดในส่วนของ พ.ร.บ. เข้าเมือง (ศิลปกิจ ตีชันติกุล, 2558 : 175) ซึ่งจากการสัมภาษณ์นางสาวกัญญาณัฐ โพธิ์คำ นักศึกษาที่เคยปฏิบัติสหกิจ ณ สถานกงสุลใหญ่ นครโฮจิมินห์ ในระหว่างเดือนธันวาคม-มีนาคม 2563 เธอได้มีโอกาสเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการขอวีซ่าประเภท Non-immigrant “B” เป็นวีซ่าประเภททำงานหรือเพื่อการติดต่อธุรกิจ กัญญาณัฐ โพธิ์คำเล่าว่า “ในช่วงปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) มีชาวเวียดนามทั้งชาย-หญิงเดินทางมายื่นเอกสารขอวีซ่าเพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากกว่า 500 คน ส่วนมากมีภูมิลำเนามาจาก นครโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh City) จังหวัดกว๋างหงาย (Quang Ngai) แทงห์ฮัว (Thanh Hoa) ยาลาย (Gia Lai) และ แคงห์ฮัว (Khanh Hoa) คนกลุ่มนี้เดินทางไปทำงานยังหลายบริษัทในประเทศไทย และกระจายตัวอยู่หลายพื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ระยอง ปทุมธานี และชลบุรี” (กัญญาณัฐ โพธิ์คำ, สัมภาษณ์) บทสัมภาษณ์ของกัญญาณัฐ สะท้อนให้เห็นการเคลื่อนย้ายแรงงานชาวเวียดนามมายังไทยซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย โดยมีหน่วยงานราชการไทยรับทราบ ขณะที่ในงานศึกษาของนักวิชาการไทย เช่น ศิลปกิจ ตีชันติกุลได้สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มแรงงานชาวเวียดนามที่ลักลอบเข้ามาทำงานยังไทยอย่างโดยผิดกฎหมาย นับวันปรากฏการณ์แรงงานเวียดนามที่เข้ามายังไทยในสองรูปแบบจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทยและเวียดนาม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นย่อย กล่าวคือ ประเด็นแรก : เป็นการนำเสนองานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทย ซึ่งจะใช้คำสำคัญหรือคีย์เวิร์ดในการสืบค้น ได้แก่ แรงงานเวียดนาม, แรงงานย้ายถิ่น เวียดนาม และแรงงานข้ามชาติเวียดนาม ประเด็นที่สอง : เป็นการนำเสนองานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในเอกสารเวียดนาม ซึ่งจะใช้คำสำคัญในการสืบค้น เช่น Lao

Đông Việt Nam เป็นต้น โดยทั้งสองประเด็นผู้วิจัยจะมีการจัดกลุ่มเพื่อนำเสนอเป็นประเด็นข้อค้นพบต่อไป

1. งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของแรงงานข้ามชาติกว่าครึ่งในภูมิภาคอาเซียน เนื่องจากปัจจัยดึงดูดในเรื่องของการเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจและความเจริญต่าง ๆ ยังต้องพึ่งแรงงานทักษะต่ำที่มีค่าจ้างราคาถูกอยู่มาก ขณะเดียวกันก็พึ่งกลุ่มที่มีทักษะด้วยเช่นกัน เช่น งานด้านผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการและอาชีพด้านการสอน ช่างเทคนิคต่าง ๆ สถาปนิกและวิศวกรเข้ามาช่วยเติมเต็มช่องว่างทักษะในด้านที่ไทยยังขาดแคลน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561) โดยแรงงานเพื่อนบ้านที่นิยมเข้ามาทำงาน เช่น แรงงานเมียนมา ลาว กัมพูชา รวมถึงแรงงานชาวเวียดนาม ในอดีตชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในประเทศไทยตามแต่บริบททางการเมือง ทว่าบางส่วนผันตัวตนเองมาเป็นแรงงานในไทย บางส่วนหันมาประกอบอาชีพเป็นผู้ค้าปลีก เจ้าของร้านและคนงานที่มีทักษะ เช่น ช่างไม้ ช่างอิฐ ช่างตัดเสื้อ และช่างไฟฟ้า (Poole 1967; Varophas, 1966)

ปัจจุบัน แรงงานเวียดนามข้ามชาติเข้ามาในไทยแบ่งเป็นสองลักษณะคือเป็นแรงงานถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) รัฐบาลไทยและเวียดนามมีบันทึกความเข้าใจกันในเรื่องความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกันซึ่งมีผลในการยกเว้นวีซ่าเข้าประเทศ คนเวียดนามสามารถเข้าเมืองและพำนักอาศัยได้ไม่เกิน 30 วัน ทั้งยังมีประกาศขึ้นค่าจ้างรายวันเป็น 300 บาทในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรจึงกลายเป็นแรงจูงใจที่ทำให้แรงงานเวียดนามทยอยเข้ามาในไทยมากขึ้น ในงานของศิลปกิจ ตีชันติกุล กล่าวถึงข้อมูลทางการเวียดนามได้รายงานว่า มีแรงงานเวียดนามในไทยประมาณ 100,000 คน ซึ่งต่างจากท่านอุปนายกสมาคมมิตรภาพไทย-เวียดนาม (สังกัดกรมเอเซียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศไทย) ในฐานะผู้ติดตามประเด็นแรงงานมากกว่า 8 ปี ซึ่งคาดการณ์ว่า จำนวนแรงงานที่ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีราว 100,000 คน ส่วนอีกราว 100,000 คน กระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย (ศิลปกิจ ตีชันติกุล, 2558 : 180) ส่วนข้อมูลจากสถานกงสุลใหญ่ นครโฮจิมินห์มีสถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามที่เข้ามา

ติดต่อขอวีซ่าประเภท Non-immigrant “B” หรือวีซ่าประเภททำงานหรือการติดต่อธุรกิจ ในไทย พบแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีภูมิลำเนาจากภาคใต้ และภาคกลางของเวียดนาม และกระจายตัวตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนถึงการปรากฏตัวของแรงงานเวียดนามเข้ามาในไทยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจจะทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องเตรียมมาตรการรับมือกับแรงงานเวียดนาม

จากการศึกษาพบว่า มีงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทย จำนวน 9 รายการ แยกเป็นแรงงานเวียดนามในภาคอีสาน (อุบลราชธานี/ขอนแก่น/อุดรธานี) มีจำนวน 7 รายการ แรงงานเวียดนามในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 รายการ และการส่งออกแรงงานเวียดนาม จำนวน 1 รายการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 แรงงานเวียดนามในภาคอีสาน (อุบลราชธานี/ขอนแก่น/ อุดรธานี)

งานศึกษาพบว่า การศึกษาแรงงานเวียดนามข้ามชาติเข้ามายังภาคอีสาน มีจำนวน 7 รายการ โดยมากใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตลอดจนถึงใช้แนวทางผสมผสานระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสารเพื่อให้ได้คำตอบของผลการศึกษา ผลงานเหล่านี้ยังใช้แนวคิดที่หลากหลายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแรงงานเวียดนาม เช่น ปัจจัยผลักดัน - ปัจจัยดึงดูด / การปรับตัว / ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน / แรงปรารถนา และการสร้างความเป็นแท้

เริ่มจากผลงานดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ของวัชร ศรีคำ (2556) เรื่อง “แรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : แรงงานเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี โดยเน้นศึกษาปัจจัยผลักดันในเวียดนามที่ทำให้แรงงานเวียดนามเข้าไปทำงานในประเทศไทยและในสปป.ลาว และปัจจัยดึงดูดในประเทศไทยและประเทศลาว โดยในประเทศไทยนั้นเลือกพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดอุบลราชธานี จากผลงานดุษฎีนิพนธ์ของวัชร คำศรี ทำให้ในปีเดียวกัน วัชร คำศรี ได้เขียนบทความเรื่อง การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนาม ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2556) ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต นำเสนอภายใต้แนวคิดการปรับตัว

เขาสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานเวียดนามจำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานเวียดนามในไทยที่สัมภาษณ์มีสถานภาพการทำงานที่ผิดกฎหมาย การปรับตัวของแรงงานเวียดนามในไทย จึงต้องอาศัยแรงงานเวียดนามที่อยู่มาก่อนและนายจ้างคนไทยเชื้อสายเวียดนามช่วยเหลือในการปรับตัวค่อนข้างมากกว่าในลาว แรงงานเวียดนามในอุบลราชธานีมีการปรับตัวในด้านภาษา การแต่งกาย ที่พวกเขา ไม่พูดภาษาเวียดนามในที่สาธารณะและเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้กลมกลืนกับคนไทย แรงงานเวียดนามในอุบลราชธานีพยายามซ่อนและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามเพื่อไม่ให้ถูกจับกุมเนื่องจากสถานภาพการทำงานที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย

ความสนใจเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามยังคงมีอย่างต่อเนื่องทำให้ในปีถัดมา วรวิ ศรีคำ ได้มีผลงานอีกเรื่องคือ แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี (2557) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดให้แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามมาทำงานในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี การเข้าสู่การเป็นแรงงานข้ามชาติรวมทั้งกระบวนการปรับตัวและการใช้ชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นเวียดนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานย้ายถิ่นเวียดนามจำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลักดันในเวียดนามที่ทำให้แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามเข้าไปทำงานในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจความหนาแน่นของประชากรในเวียดนาม และปัจจัยในด้านครอบครัว ส่วนปัจจัยดึงดูด คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สวัสดิการที่นายจ้างจัดหาที่พัก อาหาร และค่าใช้จ่ายในการข้ามแดนแต่ละเดือนให้แก่แรงงาน แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามอาศัยเครือข่ายทางสังคมของญาติพี่น้องและเพื่อนเข้าสู่การเป็นแรงงานข้ามชาติในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี รวมทั้งนายจ้างที่ช่วยในการปรับตัวในถิ่นปลายทางซึ่งแรงงานย้ายถิ่นเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีแรงจูงใจในการเรียนภาษาไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะของการเป็นแรงงานผิดกฎหมาย

ขึ้นต่อมาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี ส่วนหนึ่งเป็นผลงานประเภทบทความของ ศิลปกิจ ดีขันตีกุล อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แม้ในบทความจะตั้งชื่อแรงงานข้ามชาติเข้ามาในไทยแต่ได้มีการยกกรณีศึกษาในพื้นที่

จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดอุดรธานี เรื่องแรกเป็นผลงานในปี พ.ศ. 2558 “แรงงานเวียดนามนอกระบบ”: การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากจังหวัดท่าตั้ง (เวียดนาม) สู่ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) คนกลุ่มใดที่เดินทางเข้ามาขายแรงงานในประเทศไทย (2) ปฏิบัติการของการเคลื่อนย้ายแรงงานมีลักษณะอย่างไร และ (3) เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติคืออะไร โดยอาศัยข้อมูลทั้งจากเอกสารจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งภาษาไทยและภาษาเวียดนาม นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานเวียดนามในเขตตัวเมืองขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดท่าตั้งมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลายโครงการ เช่น เขตเศรษฐกิจวังอ่าง ฯลฯ แต่กลับปรากฏว่ากลุ่มคนมีพื้นเพมาจากครอบครัวเกษตรกรในเขตชนบท และจบการศึกษาในระดับภาคบังคับหรือสูงสุดก็แค่ชั้นมัธยมปลาย ไม่ได้ประโยชน์หรือเข้าไม่ถึงโอกาสจากการพัฒนาดังกล่าวเลย ทำให้ต้องกลายมาเป็นแรงงานไร้ฝีมือในประเทศไทย ด้วยการให้บริการจาก “นายหน้า” ซึ่งถือเป็นรูปแบบหลักของการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยประกอบกับค่านายหน้าที่ไม่สูงมากนักกล่าวคือปัจจุบันตกคนละประมาณ 5,000 - 6,000 บาท จึงกลายเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้แรงงานไร้ฝีมือและมีฐานะยากจนจากจังหวัดท่าตั้งเหล่านี้ เลือกที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ในปีถัดมาศิลปกิจ ตั๊นติกุล (2559) ยังคงให้ความสนใจศึกษาแรงงานเวียดนามข้ามชาติภายใต้บทความเรื่อง “มาเมืองไทยไม่ใช่แค่หาอยู่หากิน”: “แรงปรารถนา” ของชาวนาเวียดนามจากจังหวัดท่าตั้งและเหงะอาน ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานสู่ประเทศไทยของชาวนาเวียดนามเกิดขึ้นมากกว่า 2 ทศวรรษและงานศึกษาที่ผ่านมาต่างมุ่งเน้นไปที่เงื่อนไขของปัจจัยผลึกและปัจจัยดึงดูด โดยเสนอว่าจากภาวะของการว่างงานหรือการจ้างงานต่ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทของเวียดนาม (ปัจจัยผลึก) ประกอบกับประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะของการขาดแคลน แรงงานไร้ฝีมือ (ปัจจัยดึงดูด) จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงาน อีกทั้งการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าวเป็นผลมาจากการทำงานของ “แรงปรารถนา” ที่ถูกสร้างขึ้นในตัวชาวนาเวียดนามแต่ละคน ดังนั้น การเข้ามาทำงานในเมืองไทยจึงไม่ได้สิ้นสุดที่การมีงานทำและมีรายได้ แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นคือการ

มีงานทำและมีรายได้เป็นเพียงแรงปรารถนาหนึ่ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พวกเขาเพียรพยายามเชื่อมต่อไปยังแรงปรารถนาอื่น ๆ อย่างไม่รู้จบ เป็นต้นว่า การเชื่อมต่อการท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยว การเชื่อมต่อการกลายเป็นผู้ประกอบการรายย่อยหรือ “เถ้าแก่น้อย” การเชื่อมต่อการสร้างหลักปักฐานในเมืองไทยด้วยการแต่งงานกับชายหรือหญิงไทย

ใน 3 ปีต่อมา ศิลปกิจ ตีชันติกุล (2562) ยังมีผลงานเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ชื่อเรื่อง จากแรงงานข้ามชาติเวียดนามสู่การกลายเป็นคนทรงชั้นครู: การสร้างความเป็นของแท้ขึ้นใหม่ในพิธีทรงเจ้าของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี บทความเขียนขึ้นด้วยมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อศึกษาเรื่องราวชีวิตของคนทรงชั้นครูกับการสร้างความเป็นของแท้ในพิธีทรงเจ้าของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นศึกษาประวัติชีวิต (life history) ของคนทรงชั้นครูที่กลายมาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีทรงเจ้าในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีมีการประกอบพิธีทรงเจ้าลดน้อยลงสาเหตุหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนคนทรงชั้นครู อย่างไรก็ตาม จากปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานจากเวียดนามสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานที่ดำเนินต่อเนื่องกว่า 2 ทศวรรษ ส่งผลให้มีแรงงานบางคนผันตัว เองมาเป็นคนทรงชั้นครู และได้พยายามสร้างความเป็นของแท้ขึ้นใหม่ในพิธีทรงเจ้าของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีโดยการอ้างอิงกับพิธีทรงเจ้าที่ปฏิบัติ ในเวียดนาม เป็นต้นว่า การประดับตกแต่งแท่นบูชาและหุ่นเคารพภายในศาลเจ้า การเติมเต็มองค์ประกอบต่างๆ ในพิธีทรงเจ้า และการประกอบพิธี “รับองค์” ขึ้นใหม่

นอกจากผลงานของศิลปกิจ ตีชันติกุลข้างต้น ยังมีบทความของ เจริญนกวางวิง และศิริวัช ศรีโศคนกุล (2560) ศึกษาเรื่อง แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น : สถานการณ์ปัญหาและข้อเสนอต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น เน้นศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นและการเสนอแนะเชิงนโยบายในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า แรงงาน

ไร้ฝีมือชาวเวียดนามต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การตรวจจับกุม การต่ออายุวีซ่า ที่พักอาศัย และความปลอดภัยในการทำงาน สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านแรงงานในระดับทวิภาคีในด้านการคุ้มครองแรงงาน ด้านความปลอดภัย รวมถึงด้านสวัสดิการทางสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม การจัดตั้งกองทุนฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่ทำงานในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงการจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการและออมเงินแก่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่เดินทางมาทำงานในประเทศไทย และการอำนวยความสะดวกในการขอรับการตรวจลงตราหรือขอต่ออายุวีซ่าจากสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น

1.2 แรงงานเวียดนามในกรุงเทพมหานคร

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทยที่เหลือนั้น เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์หลักสูตรไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผลงานของ Nguyen Tuan Anh (2011) เรื่อง An analysis of socio-economic conditions of Vietnamese migrant workers in Bangkok, Thailand. (การวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในกรุงเทพมหานคร) มีวัตถุประสงค์ในการมุ่งศึกษาปัจจัยที่ผลักดันและดึงดูดให้แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร เหตุใดแรงงานข้ามถิ่นชาวเวียดนามจึงเลือกและตัดสินใจเข้ามาในกรุงเทพมหานครและเครือข่ายทางสังคมมีบทบาทสำคัญอย่างไรที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่พวกเขา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ในเชิงลึกกับแรงงานข้ามถิ่นชาวเวียดนามจำนวน 50 คน จากสายอาชีพต่าง ๆ อาศัยข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ตลอดจนสื่อออนไลน์เช่นเฟซบุ๊ก ผลการศึกษาพบว่า แรงงานชาวเวียดนามส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครมาจากจังหวัดในชนบทที่มีความยากจน เช่น หัวติง (Hà Tĩnh) และแทบฮัว (Thanh Hóa) เข้ามาประกอบอาชีพทั้งที่เป็นลูกจ้างและเป็นนายตัวเอง แรงงานจำนวนมากต้องเผชิญกับสถานการณ์การจ้างที่ไม่แน่นอน จากหลายปัจจัยรวมถึงมาตรการเกี่ยวกับแรงงานผิดกฎหมายของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อสถานะ

แรงงานผิดกฎหมาย สภาพการทำงานและความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามถิ่นชาวเวียดนามยังไม่มั่นคง นอกจากนี้เขายังมีบทความซึ่งต่อยอดจากงานศึกษาชิ้นนี้คือเรื่อง Labor migration flows from Vietnam to Thailand in the context of ASEAN regional integration (2017) ซึ่งเป็นบทความตีพิมพ์วารสารนอกประเทศ

1.3 การส่งออกแรงงานเวียดนาม จำนวน 1 รายการ

งานศึกษาชิ้นสุดท้ายเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศไทยที่เป็นผลงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามที่มาจากต้นทาง (เวียดนาม) กล่าวคือพิจารณาจากบริบทภายในของประเทศเวียดนามเป็นหลัก ดูเหมือนจะมีเพียง 1 บทความเท่านั้น ขณะที่งานศึกษาส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นงานศึกษาเรื่องปลายทางของแรงงานข้ามชาติเวียดนาม ผลงานดังกล่าวเป็นของธัญญาทิพย์ ศรีพนา (2556) เรื่อง “การส่งออกแรงงานเวียดนาม” ซึ่งเน้นศึกษานโยบายการส่งออกแรงงานของเวียดนาม โดยอธิบายว่านโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายระดับชาติและเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจสังคมของเวียดนาม สถานการณ์การส่งออกแรงงานเวียดนามตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร จำนวนการส่งออกแรงงานไปยังประเทศต่าง ๆ โดยรวม แนวโน้มการส่งออก ข้อจำกัดและปัญหาที่แรงงานเวียดนามต้องเผชิญ ตลอดจนถึงข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลเวียดนามที่ต้องให้ความสนใจ สอดส่องและแก้ไข แม้ว่าผลงานจะเป็นการศึกษาภาพรวมผลงานชิ้นนี้นับว่าเป็นพื้นฐานอย่างดีสำหรับการเปิดประเด็นการศึกษาหัวข้อแรงงานเวียดนามได้อย่างน่าสนใจ

2. งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในเวียดนาม

การประชุมพรรคครั้งที่ 7 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในเดือนมิถุนายน 1991 บันทึกรายงานว่าสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ-สังคมในประเทศยังคงมีอยู่ต่อไป ความทุกข์ยากอย่างแรกคือต้องแก้ปัญหาความเท่าเทียมกันเรื่องความเป็นอยู่ การเงิน ตลอดจนการขายตลาดเพื่อยกระดับความมั่นคงและพัฒนาเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนยังมีความยากลำบาก ประชาชนนับล้านคนซึ่งมีกลุ่มเยาวชนหน้าที่การงานยังไม่มั่นคง ในรายงานการเมืองยืนยันว่า “นโยบายแก้ปัญหาประชากรและและการมีงานทำเป็นเป้าหมายสำคัญของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ซึ่งนโยบาย

การแก้ปัญหาการมีงานทำในแรก ๆ ได้ออกกฎหมายแรงงานและข้อบัญญัติที่ชัดเจน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของแรงงาน หน้าที่ของแรงงานและผู้ใช้แรงงาน การส่งออกแรงงานเวียดนามได้เริ่มต้นจริงจังในช่วงทศวรรษ 1980 และได้รับการมองว่าการส่งออกแรงงานเป็นทิศทางสำคัญของการผลักดันเศรษฐกิจและก่อให้เกิดงานทำสำหรับแรงงานเวียดนาม (Cao Văn Sâm, 1994) อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงทางสังคม

ในเอกสารเวียดนามจะพบคำเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนาม ซึ่งจะถูกนำมาใช้ในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกัน เช่น Hợp tác quốc tế về lao động (ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านแรงงาน) คำเฉพาะนี้ถูกนำมาใช้ในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งสะท้อนกิจกรรมเกี่ยวกับแรงงานระหว่างเวียดนามกับประเทศสังคมนิยมเก่าและบางประเทศ เช่น แอฟริกาและตะวันออกกลาง เป็นต้น คำเฉพาะต่อมาคือ Đưa người lao động Việt Nam đi làm việc (Có Thời Hạn) ở nước ngoài (ส่งแรงงานเวียดนามไปทำงาน (ในระยะเวลาที่กำหนด) ในต่างประเทศ) คำนี้ใช้ในช่วงทศวรรษ 1990 โดยถูกนำมาใช้แทนประโยค Hợp tác quốc tế về lao động ต่อมาคือ คำว่า Xuất Khẩu Lao Động (ส่งออกแรงงาน) คำเฉพาะนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน มีความหมายเทียบเคียงกับประโยค การนำแรงงานไปทำงานในต่างประเทศ đưa người lao động đi làm việc ở nước ngoài (Bui Thu Thuy, 2005 : 9-10) อย่างไรก็ตาม จะสังเกตได้ว่างานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามส่วนใหญ่จะหมายถึงแรงงานเวียดนามที่ไปทำงานในต่างประเทศภายใต้การควบคุมดูแลโดยรัฐเวียดนามหรือเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนาม จำนวน 12 รายการ แยกย่อยได้เป็น 2 กลุ่มคือ รัฐกับการจัดการเรื่องแรงงานส่งออกเวียดนาม 5 รายการ และการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศ (เอเชีย ตะวันออกกลางและยุโรป และอาเซียน ตลาดโลก) 7 รายการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 รัฐกับการจัดการเรื่องแรงงานส่งออกเวียดนาม

งานศึกษากลุ่มแรกคือ รัฐกับการจัดการเรื่องแรงงานส่งออกเวียดนาม พบว่ามี 5 รายการ ทั้งนี้ งานวิจัยยุคแรก ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นการส่งออกแรงงานในเวียดนาม ดูเหมือนจะเป็นผลงานดุซก๊วินน์ สาขาเศรษฐศาสตร์และองค์การแรงงาน

ของ Nguyễn Lương Trào (1993) เรื่อง Mở Rộng Và Nâng Cao Hiệu Quả Việc Đưa Lao Động Việt Nam Đi Làm Việc Có Thời Hạn Ở Nước Ngoài (การขยาย (ตลาด) และปรับปรุงประสิทธิภาพของการส่งออกแรงงานเวียดนามไปทำงาน ต่างประเทศตามเวลาที่กำหนด) การศึกษาใช้ระเบียบวิธีการผสมผสาน ผู้วิจัยให้ภาพ สถานการณ์ส่งออกแรงงานชาย-หญิงในช่วงปี ค.ศ. 1980-1989 ส่วนมากเดินทางไปทำงานยังประเทศปลายทาง เช่น สหภาพโซเวียต เยอรมันตะวันออก เชคโกสโลวาเกีย และบัลแกเรีย แรงงานเหล่านี้ไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม (วิศวกรรมหลากหลายประเภท สารเคมีและอาหาร) ภาคเกษตรกรรม (การเพาะปลูก แปรรูปไม้) ตลอดจนงานก่อสร้าง ประเภทต่าง ๆ หลายปีที่ผ่านมามีปัญหาที่พบคือแรงงานเวียดนามได้รับการฝึกอบรม น้อยมากเมื่อเดินทางไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีภาวะวิกฤตประโยชน์ ที่ได้รับของการส่งแรงงานเวียดนามไปทำงานต่างประเทศ เช่น แรงงานคุ้นเคยกับ การใช้ภาษาต่างประเทศกับประเทศที่ตนไปทำงาน ได้อาศัยใหม่สำหรับคนที่ไม่มีอาชีพ สร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่รับแรงงานเวียดนามไปทำงาน ส่วนในภาครัฐบาล ก็ประสบผลสำเร็จในทางการเมือง ส่วนแนวทางการส่งออกแรงงานเวียดนามไปทำงาน ต่างประเทศในอีก 10 ปีข้างหน้า เช่น เวียดนามต้องขยายตลาดส่งออกแรงงานเวียดนาม ไปหลากหลายประเทศทั่วโลก (จากเดิมมีเฉพาะประเทศสังคมนิยมเก่า) ส่งออกแรงงาน เวียดนามไปยังสถานที่รับประกันความมั่นคง ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม ห้ามส่ง ออกแรงงานเวียดนามไปยังประเทศที่มีสงคราม สังคมปลอดภัยและไม่เป็นอันตราย ต่อสุขภาพแรงงานเวียดนาม มีการคาดการณ์ถึงตลาดแรงงานต่างประเทศที่มีศักยภาพ ดึงดูดแรงงานเวียดนามในช่วง 10 ปีที่จะถึง เช่น ตลาดแรงงานเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ มาเลเซีย บรูไน ประเทศแถบ อาหรับ ตลอดจนเสนอแนะมาตรการสำคัญต่อกระทรวงแรงงานเพื่อขยาย (ตลาด) และปรับปรุงประสิทธิภาพแรงงานเวียดนามที่ไปทำงานต่างประเทศตามระยะเวลา ที่กำหนด

ผลงานชิ้นที่สอง ดุษฎีนิพนธ์ ด้านเศรษฐศาสตร์ของ Cao Văn Sâm (1994) เรื่อง Hoàn Thiện Hệ Thống Tổ Chức Và Cơ Chế Quản Lý Xuất Khẩu Lao Động Ở Nước Ta trong Giai Đoạn Tới (การจัดการระบบองค์กรและกลไกการส่งออกแรงงานของประเทศเวียดนามให้สมบูรณ์ในช่วงเวลาที่จะถึง (ค.ศ. 1994-2010) งานชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางแรงงานศาสตร์ การวิเคราะห์ สถิติ รวมถึงใช้มุมมองโดยเมย์ (Đổi Mới) ของพรรคและรัฐบาล ประสพการณ์ที่ผ่านมา รวมถึงวิธีการอื่น ๆ เพื่อหาข้อค้นพบ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น ประเด็นแรก ความจำเป็นของการจัดระบบองค์กรและกลไกการส่งออกแรงงานของเวียดนาม ประเด็นที่สอง วิเคราะห์สถานการณ์ระบบองค์กรและกลไกการจัดการส่งออกแรงงานของเวียดนาม ประเด็นที่สาม ทิศทางและกลวิธีหลักเพื่อนำมาจัดการระบบองค์กรกลไกการส่งออกแรงงานของประเทศเวียดนามให้สมบูรณ์ในช่วงเวลาที่จะถึง (ค.ศ. 1994-2010) พบว่า การส่งออกแรงงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แสดงถึงศักยภาพและความสามารถของเวียดนามในช่วงปี ค.ศ. 1994-2010 ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างงานให้กับคนในสังคมมากขึ้น ด้วยความผันผวนอย่างมากในภูมิภาคและทั่วโลก โดยผู้วิจัยเสนอแนะมาตรการต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัดระบบแรงงานและระบบการจัดการในเวียดนาม เพื่อปรับปรุงระบบขององค์กรการจัดการการส่งออกแรงงานตามกลไกตลาดและปรับตัวให้เข้ากับการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ เพื่อปรับปรุงนโยบายที่เหมาะสมในด้านการส่งออกแรงงาน การจัดตั้งแผนกการตลาดเฉพาะของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านแรงงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งจากส่วนกลางในกิจกรรมส่งออกแรงงาน จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรม การเสริมทักษะอาชีพให้กับคนงานก่อนเข้าร่วมการส่งออกแรงงานและให้ความสนใจเป็นพิเศษกับรูปแบบของการส่งออกแรงงาน (การทำงานให้กับองค์กรทางเศรษฐกิจที่ลงทุนจากต่างประเทศในเขตเศรษฐกิจพิเศษและหน่วยงานทางการทูตในประเทศ)

ผลงานชิ้นที่สาม เป็นผลงานดุษฎีนิพนธ์ด้านเศรษฐศาสตร์ของ Trần Văn Hằng (1995) เรื่อง Các Giải Pháp Nhằm Đổi Mới Quản Lý Nhà Nước Về Xuất Khẩu Lao Động Ở Giai Đoạn 1995-2010 (การแก้ไขปัญหามาเพื่อเปลี่ยนการจัดการใหม่ของประเทศเวียดนามเกี่ยวกับการส่งออกแรงงานในช่วงปี ค.ศ. 1995-2010)

โดยแบ่งการนำเสนอเป็น ประเด็นแรก ความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนการจัดการใหม่เกี่ยวกับการส่งออกแรงงานในเวลาที่ถึง ประเด็นที่สอง สถานการณ์การจัดการของประเทศในช่วงปี ค.ศ. 1980-ปัจจุบัน (1994) ประเด็นที่สาม ทศนะและการแก้ปัญหาเพื่อการปรับเปลี่ยนการจัดการเกี่ยวกับการส่งออกแรงงานเวียดนามปี ค.ศ. 1995-2010 พบว่า จำนวนประชากรเวียดนาม แรงงาน การมีงานทำของช่วงเวลาที่ถึงทำให้มีความจำเป็นต้องพัฒนาการส่งออกแรงงาน การส่งออกแรงงานเป็นที่นิยมทั่วโลก ตลาดแรงงานส่งออกในเวียดนามปัจจุบันและในอนาคตเป็นความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนการจัดการใหม่เกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน สถานการณ์การจัดการของรัฐบาลด้านการส่งออกแรงงานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980-ปัจจุบัน ทำให้รัฐต้องขยายและสร้างความสัมพันธ์กับกับประเทศที่มีความต้องการใช้แรงงานต่างชาติ รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนภาคธุรกิจต่าง ๆ ในการฝึกอบรมแรงงานส่งออก สำหรับแรงงานที่ทำงานมีระยะเวลาจำกัดในต่างประเทศ ขอให้มีการลดค่าธรรมเนียมบริการหางานทำแก่สำหรับผู้ไ้แรงงาน สร้างรูปแบบสัญญาสำหรับประเภทของแรงงานที่ไปทำงานยังต่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วย เงื่อนไขการทำงาน ค่าจ้าง การกินอยู่ อันตรายจากการทำงาน ฯลฯ

ผลงานดุษฎีนิพนธ์ของ Nguyễn Thị Phương Linh (2004) ศึกษาเรื่อง Một Số Giải Pháp Đối Mới Quản Lý Tài Chính Về Xuất Khẩu Lao Động Việt Nam Theo Cơ Chế Thị Trường (การแก้ไขปัญหการจัดการทางการเงินใหม่เกี่ยวกับการส่งออกแรงงานเวียดนามตามกลไกตลาดบางประการ) ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอ 1. ภาพรวมการส่งออกแรงงานและการจัดการทางการเงินตามกลไกตลาด เป็นการตั้งเอาประสบการณ์จากบางประเทศ เช่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ ไทย อินโดนีเซียและอินเดียมาใช้ในเวียดนาม 2. สถานการณ์การจัดการทางการเงินและในกิจกรรมส่งออกแรงงานของเวียดนาม 3. การแก้ปัญหการจัดการทางการเงินในเรื่องการส่งออกแรงงานเวียดนามในช่วงเวลาเผชิญหน้า พบปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งออกแรงงาน เช่น บริบทการเมือง เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศทำให้ต้องการแรงงาน ความไม่เท่าเทียมในระดับการพัฒนาเศรษฐกิจนับวันจะเพิ่มขึ้น เป็นการแก้ปัญหการไม่มีงานทำของแรงงาน การเพิ่มรายรับของประชากรของประเทศ เป็นต้น อีกทั้งได้ใช้

ประเทศไทยเป็นตัวอย่างในการศึกษาถึงระบบการส่งออกแรงงานดังกล่าวในประเด็น การไปทำงานต่างประเทศและการส่งเงินกลับบ้านเกิดของแรงงานไทยและพบว่า ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าแนวโน้มของกิจกรรมการส่งออกแรงงานของรัฐบาลไทยได้พยายาม รักษาตลาดแรงงานที่มีอยู่และสนับสนุนการขยายตลาดใหม่นอกเหนือจากการมุ่งเน้น การพัฒนาทักษะของแรงงาน และความต้องการแรงงานในตลาดโลกจากมาตรการและ นโยบายของรัฐบาลไทยไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างองค์กรและบทบาทของรัฐบาล ที่รัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานและจัดหางานปี ค.ศ. 1983 ด้านนโยบายสำหรับการพัฒนาตลาดทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทางการเงินและ นโยบายการฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลไทยได้ออกมาตรการใหม่เพื่อกระตุ้น ให้แรงงานเดินทางไปทำงานต่างประเทศเพื่อลดปัญหาการว่างงานในประเทศและ เพิ่มรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยน ในงานวิจัยได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน แก่พรรคและรัฐบาล เช่น การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการการเงินด้านการส่งออก แรงงาน เช่น การสนับสนุนและให้เงินทุนกู้ยืมแก่แรงงาน กระตุ้นการส่งเงินรายได้ ของแรงงานกลับประเทศ สร้างแบบฟอร์มสัญญาสำหรับแรงงานแต่ละประเภท สนับสนุนและพัฒนาธุรกิจส่งออกแรงงานเพื่อให้มีส่วนส่งเสริมกิจกรรมการส่งออก แรงงานและการจัดการการเงินด้านการส่งออกแรงงานของเวียดนามให้มีประสิทธิ ภายได้เงื่อนไขเศรษฐกิจการตลาด

Nguyễn Đình Thiêm เป็นผู้รับผิดชอบในการพิมพ์ส่วน Nguyễn Bá Ngọc รับผิดชอบเนื้อหา รวบรวมพิมพ์หนังสือ เรื่อง Văn Bản Và Tài Liệu Về Xuất Khẩu Lao Động (2001) ซึ่งเป็นการรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน เป็นการรวบรวม ข้อมูลข่าวสาร ตั้งแต่นี้ ศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารให้คำปรึกษาส่งออกแรงงานและ เชี่ยวชาญ กรมการจัดหางานกับต่างประเทศจะรวบรวมแถลงการณ์ใหม่ ๆ แนบมากับเอกสารจำเป็นเพื่อช่วยให้คนอ่านและหน่วยงานที่ต้องการเร่งด่วนได้รับข้อมูล ในสาขาส่งออกแรงงาน เนื้อหาแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นแถลงการณ์เกี่ยวกับการ ส่งออกแรงงาน ซึ่งเป็นประกาศฉบับต่าง ๆ ส่วนที่สองเป็น เอกสารอ้างอิง เช่น ค่าจ้างที่มีต่อแรงงานต่างชาติที่เข้าไปทำงานที่ได้วัน รายนามบริษัทที่อนุญาต การส่งออกแรงงานและเชี่ยวชาญ เป็นต้น

2.2 การส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศ (เอเชีย ตะวันออกกลางและยุโรป และอาเซียน ตลาดโลก)

งานศึกษากลุ่มที่สองคือ การส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศ (เอเชีย ตะวันออกกลางและยุโรป และอาเซียน ตลาดโลก) พบว่ามีจำนวน 7 รายการ ทั้งนี้การส่งออกแรงงานเป็นหนึ่งในนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และรัฐบาลเวียดนามถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ เป็นการแก้ไขปัญหาการไม่มีงานทำ เพิ่มรายได้ และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของแรงงานตลอดรวมถึงการสร้างรายได้เข้าประเทศ เมื่อพิจารณางานศึกษาเกี่ยวกับการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังต่างประเทศ พบผลงานของ Bui Thu Thuy (2005) เรื่อง *Xuất khẩu lao động của Việt Nam sang Thị trường Đông Bắc Á -Thực trạng và giải pháp* ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง เขาสร้างจิตวิทยวิจัยเพื่อหาคำตอบปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การส่งออกแรงงานเวียดนามในตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และไต้หวัน) ประสบผลสำเร็จ อะไรคือข้อจำกัด การถอดบทเรียนเพื่อผลักดันกิจกรรมการส่งออกแรงงานของเวียดนามไปยัง 3 ตลาดดังกล่าว ให้พัฒนาไปอย่างมีความหมายและจำเป็นในบริบทปัจจุบัน เขาแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 บท บทแรกเกี่ยวกับทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน บทที่สอง สถานการณ์การส่งออกแรงงานของเวียดนามไปยังตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงปี ค.ศ. 1992-2004 ซึ่งจะศึกษาผลลัพธ์ที่ได้จากการส่งออกแรงงานไปยังญี่ปุ่น เกาหลีใต้และไต้หวัน ข้อจำกัด ความยุ่งยากในการส่งออกแรงงานไปยังสามประเทศและปัจจัย การถอดบทเรียน ส่วนบทที่ 3 การแก้ไขปัญหาบางประการในการผลักดันการส่งออกแรงงานของเวียดนามไปยังตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สถานการณ์แรงงานเวียดนามมีการหลบหนีและพักอาศัยผิดกฎหมายใน 3 ประเทศค่อนข้างสูง คุณภาพแรงงานเวียดนามอยู่ในระดับต่ำยังไม่สนองตอบความต้องการของเจ้าของผู้ใช้แรงงานของแต่ละประเทศ เวียดนามมีข้อจำกัดในองค์กรที่จัดการดูแลแรงงานต่างประเทศยังไม่เข้มแข็ง ส่วนการผลักดันแรงงานเวียดนามไปยัง 3 ประเทศที่ไม่เคยเป็นตลาดหลักของเวียดนามมาก่อน เวียดนามต้องขยายสาขาอาชีพที่หลากหลาย ให้ใช้ภาษาต่างประเทศได้คล่องแคล่ว สร้างความเข้าใจด้านกฎหมายของประเทศที่ไปทำงาน

นอกจากนี้ยังมีผลงานของ Nguyen Thi Kim Chi (2014) เรื่อง *Xuất khẩu lao động của Việt Nam sang Thị trường Đông Bắc Á -Thực trạng và giải pháp* ศึกษาพื้นที่เดียวกันกับงานของ Bui Thu Thuy แต่คนละช่วงเวลา คล้ายกับเป็นการต่อยอดงานของ Bui Thu Thuy กล่าวคือเน้นศึกษาเน้นวิเคราะห์สถานการณ์การส่งออกแรงงานเวียดนาม ไปได้หวั่น ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ช่วงปี ค.ศ. 2005-2013 โดยนำเสนอบทวิเคราะห์ทิศทางและการแก้ปัญหาที่มีต่อการส่งออกแรงงานไปยังตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงปี ค.ศ. 2015-2020 ผลงานวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศอื่น ๆ อีกเช่น ส่งไปตะวันออกกลาง (*Xuất khẩu lao động của Việt Nam sang Thị trường Trung Đông*) เป็นผลงานของ Ha Huyen Trang (2009) และวิทยานิพนธ์ของ Tran Xuan Tho (2009) เน้นศึกษาการส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดยุโรป (*Xuất khẩu lao động của Việt Nam sang Thị trường EU* เป็นต้น

ผลงานของ Nguyễn Ngọc Lạn (2018) เรื่อง *Di Chuyển Lao Động Có Kỹ Năng Trong Công Đồng Kinh Tế ASEAN Và Triển Vọng Thị Trường Lao Động ASEAN Sau Năm 2015* (การเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีศักยภาพในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและความคาดหวังตลาดแรงงานอาเซียนหลังปี ค.ศ. 2015) พบว่า จากการศึกษาศาสามารถสรุปประเด็นใน 5 ปัจจัย ดังนี้ 1.ปัจจุบันการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะในกลุ่มประเทศอาเซียนเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการก่อกำเนิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีปัจจัยผลักดันกระแสดังกล่าว ได้แก่ (i) ความจำเป็นในการส่งเสริมให้มีการเปิดแรงงานที่มีทักษะระหว่างประเทศในอาเซียนอย่างเสรี (ii) สถาบันระดับภูมิภาคและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะ (ii) ปัจจัยภายในแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะของแต่ละประเทศเช่น: 1. การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะในการกำกับดูแล 2. แรงงานที่มีทักษะในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีลักษณะเฉพาะและมีปริมาณการเคลื่อนย้ายค่อนข้างจำกัดในแรงงานทั้งหมดในบางประเทศ อย่างเช่น มาเลเซีย, สิงคโปร์ และไทย เนื่องจากความแตกต่างด้านรายได้และนโยบายการดึงดูดผู้มีความสามารถ 3. การเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะในกลุ่มประเทศอาเซียนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยปรับปรุงคุณภาพของโอกาสการจ้างงาน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน อุปสงค์และอุปทานแรงงานตลอดจนทักษะ และผลิตภาพแรงงานในการจัดการแรงงานที่มีทักษะระหว่างประเทศในภูมิภาคมีความ คล่องตัวขึ้น 4. ในอนาคตตลาดแรงงานอาเซียนจะมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก โดยมากที่สุดคือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของอาเซียนจะเพิ่มขึ้น โครงสร้าง การจ้างงานจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและผลผลิตด้านแรงงานจะสูงขึ้น และ 5. เวียดนามกำลังเผชิญปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์สูงเช่นเดียวกับประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเคลื่อนไหวของแรงงานที่มีทักษะระหว่าง เวียดนามและประเทศอื่น ๆ มีจำกัดและมีอุปสรรค ทั้งนี้เวียดนามจำเป็นต้องใช้มาตรการ หลายอย่างจากรัฐบาลที่ต้องส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ในด้านการส่งออกและดึงดูดแรงงานที่มีทักษะ

Luu Văn Hung (2011) เรื่อง Xuất Khẩu Lao Động Việt Nam Thời Đổi Mới Và Hội Nhập (ส่งออกแรงงานเวียดนามยุคโดยเมื่อยและประชาคมเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศ) แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก พื้นฐานทางทฤษฎีและการปฏิบัติ ของกิจกรรมส่งออกแรงงานในยุคเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จะนำเสนอข้อย่อ ความจำเป็นของกิจกรรมส่งออกแรงงานที่มีต่อเวียดนาม ในกระบวนการเข้าร่วมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนที่สอง ประสพการณ์เกี่ยวกับ กิจกรรมส่งออกแรงงานของบางประเทศในภูมิภาคเอเชียและการถอดบทเรียนสำหรับ เวียดนาม ส่วนที่สอง นำเสนอสถานการณ์กิจกรรมการส่งออกแรงงานของเวียดนาม ที่ผ่านมานำเสนอข้อย่อ เช่น การส่งออกแรงงานช่วงปี ค.ศ. 1980-1989, ปี ค.ศ. 1991-2000 และปี ค.ศ. 2001 ถึงปัจจุบัน (2011) ความสำเร็จ ข้อจำกัดและปัจจัยที่มี ส่วนในกิจกรรมการส่งออกแรงงานของเวียดนามในปีที่ผ่านมา ปัญหาที่พบที่มีต่อ กิจกรรมการส่งออกแรงงานของเวียดนามในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งมีการนำเสนอประเด็น ย่อย เช่น ผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคมของโลกที่ส่งผลต่อ กิจกรรมการส่งออกแรงงานของเวียดนาม ส่วนที่สาม การคาดการณ์เกี่ยวกับตลาด ส่งออกแรงงาน มุมมองและการแก้ไขปัญหาเพื่อผลักดันกิจกรรมส่งออกแรงงาน ของเวียดนามในเวลาที่จะถึง เป็นต้น ภาคส่วนแรงงานและความร่วมมือระหว่างประเทศ

เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของแรงงานสัมพันธ์ในประเทศ ในเวียดนามการส่งออกแรงงานถือเป็นวิธีแก้ปัญหในการสร้างงานเพิ่มรายได้และปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของคนงานและเพิ่มรายได้ประชาชาติ การส่งออกแรงงานมีหลายกระบวนการตั้งแต่การกำหนดนโยบายและการพัฒนานโยบายของรัฐเกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน การวิจัยพร้อมทั้งขยายและพัฒนาส่งเสริมตลาดนี้ การค้นหาคู่ค้าเจรจาและลงนามในสัญญาส่งออกแรงงาน การสรรหาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพของแรงงานเพื่อการส่งออก เพื่อที่จะจัดทำและพัฒนางานโครงการส่งออกแรงงานและปรับปรุงขีดความสามารถในการบริหารจัดการของรัฐในกิจกรรมนี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่เวียดนามสามารถอ้างถึงและทำการวิจัยในการส่งเสริมการส่งออกแรงงานในปีต่อ ๆ ไป โดยพบว่าเวียดนามได้ส่งแรงงานประเภทไม่มีทักษะอย่างแรงงานประเภทแรงงานทำงานภายในบ้านไปทำงานยังต่างประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1980 กระบวนการปรับปรุงกลไกการจัดการทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการริเริ่มบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเวียดนามได้ก่อตั้งและพัฒนาพื้นฐานทางกฎหมายที่ครอบคลุมและมีโครงสร้างองค์กรในการดำเนินการส่งออกแรงงานอย่างประสบความสำเร็จ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ประเด็นแรก งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในไทยส่วนมากเป็นงานศึกษาด้านสังคมศาสตร์เน้นศึกษาแรงงานเวียดนามในบริบทแรงงานข้ามชาติ (Migrant workers) หรือแรงงานย้ายถิ่น มีการนำแนวคิด มาเป็นกรอบในงานศึกษา เช่น พิจารณาเรื่องปัจจัยผลักดัน - ปัจจัยดึงดูด / การปรับตัว / ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน/ แรงปรารถนา และการสร้างความเป็นแท้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งานศึกษาหรือแรงงานข้ามชาติในภาษาเวียดนามใช้คำว่า Lao động di cư (Migrant workers) ซึ่งหมายถึง แรงงานที่ย้ายจากประเทศหนึ่ง(ถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน) ไปทำงานอีกประเทศหนึ่ง (ถิ่นที่อยู่ใหม่) และกำลังกลายเป็นกระแสของงานศึกษาในประเทศไทยอยู่ในขณะนี้ ขณะที่เมื่อสำรวจงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในประเทศเวียดนาม โดยมากจะเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับการส่งออกแรงงาน (Xuất Khẩu Lao Động) หมายถึง

พันธกิจการนำเอาแรงงานจากประเทศหนึ่งไปทำงานยังอีกประเทศที่มีความประสงค์ต้องการจ้างงาน ใช้แรงงาน ซึ่งจะสัมพันธ์กับแนวคิด แรงงานส่งออก แรงงานนำเข้า แรงงานประเภทนี้ถูกส่งตัวไปทำงานยังต่างประเทศตามข้อปฏิบัติทางกฎหมายของประเทศนั้น ๆ โดยเป็นงานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายส่งออกแรงงานของรัฐบาลเวียดนามและการศึกษาเรื่องแรงงานเวียดนามจากประเทศต้นทาง ซึ่งต่างกับงานศึกษาในประเทศไทยที่เน้นศึกษาการเข้ามาของแรงงานเวียดนามในฐานะประเทศปลายทาง ดังนั้นเราจึงเห็นช่วงเวลาของการศึกษาในเอกสารไทยและเอกสารเวียดนามแตกต่างกันอย่างมีนัยยะ

ประเด็นที่สอง จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารฝั่งไทยและเอกสารฝั่งเวียดนาม ในช่วงทศวรรษ 1990 – ปี ค.ศ. 2020) พบงานศึกษาจำนวนทั้งหมด 21 รายการ เป็นงานศึกษาของนักวิชาการชาวไทยจำนวน 9 รายการ พบประเด็น แรงงานเวียดนาม ในภาคอีสาน (อุบลราชธานี/ขอนแก่น/อุดรธานี) แรงงานเวียดนามในกรุงเทพมหานคร และการส่งออกแรงงาน โดยจะพบว่า นักวิชาการที่ศึกษาประเด็นแรงงานข้ามชาติเวียดนามคือกลุ่มนักวิชาการด้านเวียดนามศึกษา เช่น วชิร คำศรี, ศิลปกิจ ตี๋ขันติกุล และธัญญาทิพย์ ศรีพนา เป็นต้น ในเวียดนาม พบประเด็น รัฐกับการจัดการเรื่องแรงงานส่งออกเวียดนาม การส่งออกแรงงานเวียดนามไปยังตลาดต่างประเทศ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยุโรป และอาเซียน ตลาดโลก) ส่วนมากเป็นงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ด้านเศรษฐศาสตร์ จะสังเกตได้ว่าผลงานศึกษาที่พบในเวียดนามจะมีลักษณะการวางโครงเรื่องนำเสนอประเด็นต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน

ประเด็นที่สาม จากการสำรวจสถานภาพงานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนาม ในไทยและเวียดนาม จะพบว่า งานศึกษาในไทยเท่าที่พบมักปรากฏในรูปบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ขณะที่ผลงานศึกษาที่ปรากฏในรูปงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เกี่ยวกับแรงงานเวียดนามข้ามชาติหรือแรงงานเวียดนามย้ายถิ่น ยังเห็นไม่มากนัก อีกทั้งงานศึกษายังคงจำกัดเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสาน ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ยังพบน้อย ซึ่งหากงานศึกษาเรื่องแรงงานเวียดนามได้ข้อมูลจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถได้ข้อมูลในส่วนของการกระจายตัวของแรงงานเวียดนามที่เข้ามาในไทยชัดเจนขึ้น ส่วนงานศึกษาเรื่องแรงงานเวียดนามในประเทศ

เวียดนาม ส่วนมากเป็นงานด้านเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นเพราะข้อจำกัดของการเข้าถึงข้อมูลของผู้วิจัยที่สืบค้นข้อมูลจากหอสมุดแห่งชาติโตงเฮิบ (Thư viện Tổng Hợp) แหล่งข้อมูลนี้ได้ชื่อว่าเป็นสถานที่ที่รวบรวมวิทยานิพนธ์จากทั่วทุกภาคมารวมไว้ค่อนข้างมากและเป็นระบบที่สุด ยิ่งขาดการเข้าถึงงานประเภทบทความวิชาการหรือบทความวิจัย กระนั้นก็ตามลักษณะงานศึกษาที่เป็นบทความของเวียดนามจะปรากฏเพียงไม่กี่หน้า อย่างไรก็ตาม งานที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้จะเห็นว่า งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามที่เข้ามาในไทย หรือการส่งออกแรงงานมายังตลาดอาเซียน โดยเฉพาะตลาดไทยยังไม่พบ หรือจะมีบ้างเมื่อกล่าวถึงการส่งออกแรงงานเวียดนามมายังตลาดอาเซียน

ประเด็นที่สี่ ข้อจำกัดของการศึกษาและช่องว่างของการศึกษาต่อไป ในฝั่งเวียดนามยังขาดการเข้าถึงข้อมูลเอกสารเวียดนามจากแหล่งข้อมูลภาคกลางและภาคเหนือ เนื่องระยะเวลาของการทำวิจัยและพื้นที่ของสองภาคห่างไกลกัน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้ ทำให้ข้อมูลของผู้วิจัยจึงฉายภาพข้อมูลเอกสารจากภาคใต้ ทำให้เราไม่เห็นภาพงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในภาคกลาง ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ที่เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ อย่างไรก็ตามก็จะเห็นว่ากลุ่มแรงงานเวียดนามที่เข้ามาถูกกฎหมายในประเทศไทยก็ยังขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2561). *กระแสการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ: เข้าใจ เข้าถึง และเป็นธรรม*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_07Aug2018.aspx
- ัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2556). การส่งออกแรงงานเวียดนาม. *วารสารการเมืองการปกครองการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 3(2), 176-193.
- ัญญาทิพย์ ศรีพนาและณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. (2558). บทบรรณาธิการ การเคลื่อนย้ายมนุษย์กับภูมิทัศน์ใหม่ในเอเชีย. *เอเชียปริทัศน์*, 36 (2), C-F.

- วัชรีย์ คำศรี. (2556). “แรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : แรงงานเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. หลักรัฐธรรมนูญปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- วัชรีย์ คำศรี. (2556). การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนาม ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 1(32), 47-65.
- วัชรีย์ คำศรี. (2557). แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(1), 139-162.
- ศิลปกิจ ตี้นติกุล. (2559). มาเมืองไทยไม่ใช่แค่หาอยู่หากิน : แรงปรารถนาของชาวนาเวียดนามจากจังหวัดท่าตึงและเหงะอาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 12(1), 139-162.
- ศิลปกิจ ตี้นติกุล. (2558). “แรงงานเวียดนามนอกระบบ”: การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากจังหวัดท่าตึง (เวียดนาม) สู่อประเทศไทย. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 32(3), 173-198.
- ศิลปกิจ ตี้นติกุล. (2562). จากแรงงานข้ามชาติเวียดนามสู่การกลายเป็นคนทรงชั้นครู: การสร้างความเป็นของแท้ขึ้นใหม่ในพิธีทรงเจ้าของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 36(2), 55-73
- เหียงน กวาง วิง และศิวัช ศรีโกตกุล. (2560). แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น : สถานการณ์ปัญหาและข้อเสนอต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการ ธรรมทัศน์*, 7 (3), 1-9 .
- John Walsh. (2011). The Vietnamese in Thailand: a History of Work, Struggle and Acceptance. *Economica*, 7(1), 160-171.
- Nancy Huyen Nguyen, John Walsh. (2014). Vietnamese Migrant Workers in Thailand - Implications for Leveraging Migration for Development. *Journal of Identity and Migration Studies*. 8(1), 68-94.

- Nguyen Tuan Anh. (2011). *An analysis of socio-economic conditions of Vietnamese migrant workers in Bangkok, Thailand*. Master thesis of Arts Program in Thai Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Nguyen Tuan Anh. (2017). Labor migration flows from Vietnam to Thailand in the context of ASEAN regional integration. *RUDN Journal of Economic*. 25(2), 275-282.

ภาษาเวียดนาม

- Bui Thu Thuy. (2005). Vietnamese labor export in Northeast Asian markets (Japan, South Korea and Taiwan) and solutions. *Thesis in Economics, University of Economics, Vietnam National University, Hanoi*.
- Cao Van Sam. (1994). *Complete management of the organizational system and the labor export mechanism of Vietnam in the coming period (1994-2010)*. Dissertation in Economics. National Economics University, HaNoi.
- Luu Van Hung. (2011). *Vietnamese labor export in Doi Moi Era and the international economic community*. Hanoi: Dien Bach Khoa.
- Nguyen Dinh Thiem. (2001). *Documents on labor export*. Hanoi: Lao Dong - Xa Hoi.
- Nguyen Luong Trao. (1993). *Expanding the market and improving the efficiency of Vietnamese labor export to work abroad according to the specified time*. Dissertation in Economics. National Economics University, Ha Noi.
- Nguyen Ngoc Lan. (2018). *Potential labor mobility in the AEC and expectations of ASEAN labor market after the year 2015*. Hanoi: Khoa hoc xa hoi.

- Nguyen Thi Kim Chi. (2014). *Vietnamese labor export in Northeast Asian markets (Japan, South Korea and Taiwan) and solutions*. Thesis in Economics, University of Economics, Vietnam National University, Hanoi.
- Nguyen Thi Phuong Linh. (2004). *Solving financial management problems of Vietnamese labor export according to the market mechanism. Dissertation in Economics*. Ministry of Education, the State Bank of Vietnam, Banking Academic.
- Pham Quy Long. (2006). *Labor management in Japanese companies and lessons learned for applying to Vietnam*. Dissertation in Economics, Ministry of Education, Hanoi, Ho Chi Minh National Academy of Politics)
- Tran Van Hang. (1995). *Solutions to modify the export of Vietnamese labors in 1995-2010*. Dissertation in Economics, Vietnam Institute of Economics.
- Tran Xuan Tho, (2009). *Vietnamese labor export to the European market. Thesis in Economics*. University of Economics, Vietnam National University, Hanoi.

สัมภาษณ์

กัญญาณัฐ โพธิ์คำ, อายุ 22 ปี, [สัมภาษณ์], 7 ตุลาคม 2563, คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น